

Riskante acties rondom afkalven

INTRO: Stelregel nummer 1 bij afkalven is: laat de koe met rust. Maar als er na 4 uur geen vordering is, moet worden ingegrepen. Een overzicht rondom ingrijpen bij geboorte.

AUTEUR: Maria Morselt

TEKST:

Het afkalfseizoen is voor veel zoogkoeienhouders al begonnen. De hamvraag is wanneer in te grijpen. Stelregel nummer 1 is de koe zoveel mogelijk met rust te laten. Ze moet zelf het eerste werk doen en dat gaat het best in alle kalmte.

Stelregel nummer 2 is dat als er tijdens het afkalfproces binnen 4 uur geen vordering is, er ingegrepen moet worden. Dit houdt in dat als de koe gaat persen, er binnen 4 uur een blaas tevoorschijn moet komen. Als de waterblaas gebroken is, moeten binnen 4 uur een pootjesblaas of pootjes te zien zijn. Als er pootjes te zien zijn, moet binnen 4 uur het kalf geboren zijn. Het is dus van belang te weten wanneer het afkalven begint. Ingrijpen betekent eerst de geboorteweg opvoelen om na te gaan of alles normaal ligt. Vervolgens kunt u verschillende zaken tegenkomen. Te snel ingrijpen is riskant.

Koe tekent wel, perst niet

De banden van de koe zijn volledig verslapt en ze is onrustig. Ze houdt de staart af en loopt met iets kromme rug, soms lekt er melk uit de uier. Maar het persen blijft uit. Wat kan er aan de hand zijn?

- U bent te ongeduldig: de baarmoedermond zit nog te dicht, meer dan een paar vingers ruimte is er niet. Op het schema ziet u hoe lang het ongeveer duurt voordat de baarmoedermond wijder wordt.
- Een veel te groot kalf: vleestypische kalveren zijn soms zo groot dat ze niet in de bekkeningang komen. Met name bij stuitligging komt het regelmatig voor. Als er geen lichaamsdelen van het kalf in het bekken komen, heeft de moeder nauwelijks persneigingen.
- Een slag in de dracht. Dit is moeilijk vast te stellen. Het kalf ligt vaak ver weg en er is erg weinig ruimte in de geboorteweg. Soms is er aan de onderkant een soort plooi overdwars te voelen, waarna de baarmoeder de diepte in duikt. Als de koe al even bezig is en het kalf ligt nog ver weg is het tijd om de dierenarts te laten komen.
- Stress: verplaatsen van een koe die net begint met afkalven kan zoveel stress veroorzaken dat de koe stopt met afkalven.

Koe perst wel, vordert niet

De koe kan al een tijdje persen, maar er gebeurt niets. Wat is er aan de hand?

- Onvoldoende ontsluiting: een nauwe geboorteweg, met twee pootjes en eventueel de kop. De geboorteweg kunt u oprekken door met twee armen in de geboorteweg te gaan en ze evenwijdig aan elkaar uit elkaar te duwen. Soms zit rondom de neus van het kalf een strakke plooi. Dit is de plooi van de baarmoedermond die nog als een strakke mouw om de kop zit. Deze plooi moet voldoende verstreken zijn voordat aan het kalf getrokken mag worden.
- Een te groot kalf, of een te nauw bekken: de geboorteweg is goed ontsloten, het weefsel zit niet strak om uw arm maar u voelt rondom het kalf de benige rand van het bekken. Echte vleestypische rassen hebben soms ook een nauwe strakke geboorteweg. Het is dan moeilijk vast te stellen of het weefsel onvoldoende opgerekt is of dat het benige bekken te nauw is.
- Verkeerde ligging. Bij een normale kopliggering voelt u twee pootjes met de neus op de kogels, de onderkant van de pootjes wijzen naar beneden. Bij een stuitligging ligt de onderzijde van de pootjes naar boven en wijzen de hakken naar boven.

Risico's te snel ingrijpen

Te snel ingrijpen bij afkalven brengt de nodige risico's met zich mee. Dit zijn de belangrijkste.

- Als u bij een normale kopliggering te snel aan het kalf gaat trekken, is de baarmoeder nog onvoldoende rondom het kalf samengetrokken. Er kan nog

zoveel ruimte zijn rondom het kalf dat bij het aantrekken het kopje naar de zijkant wegvalt. Dit is vaak lastig weer goed te leggen.

- Tijdens het geboorteprocessus verweken de kraakbeenverbindingen in het bekken, waardoor de bekkendoorgang ruimer wordt. Dit is afhankelijk van persdruk en hormonen (onder andere oxytocine). Als een koe 'hard werkt' is dit een kwestie van uren. Maar het kan ook wel een halve dag duren. Te snel trekken betekent minder ruimte voor passage van het kalf.

- Ook het weefsel rondom de geboorteweg en de vulva moet de tijd krijgen om op te rekken. Deels gebeurt dit hormonaal en deels mechanisch. Te snel het kalf eraf trekken zonder de geboorteweg vooraf goed op te rekken kan ernstige inscheuringen van het moederdier tot gevolg hebben.

Kader bij artikel:

Zo kondigt afkalven zich aan

- Opuieren: een koe kan al weken voor het afkalven opuiëren. Het zegt dus niets over het moment van afkalven. Het volschieten van de uier waarbij het tepelkanaal gevuld is met melk, gebeurt bij de meeste koeien 2 à 12 uur voor afkalven. Vleeskoeien hebben veel minder uierontwikkeling dan melkkoeien en kunnen daags voor afkalven nog een slap uier hebben. Weinig voorspellende waarde dus. Tijdens en direct na de geboorte uieren ze echter snel op en hebben dan voldoende biest. Drachtige pinken beginnen al op 4 maanden dracht op te uieren en hebben dan ook gelijk al een kleverige vloeistof in de uier.

- Invallen van de banden: net als het kraakbeen tussen de bekkenhelften verweken ook de bindweefselbanden naast de staartinplant. Het verslappen van de banden begint al 2 weken voor het afkalven; 6-18 uur voor het kalven zijn ze geheel verslapt. Het is dan goed te voelen en is dan ook een duidelijk teken dat het afkalven spoedig begint.

- Zwelling van de vulva en vervloeiën van de slijmprop: duidelijke voortekenen van een naderend afkalven, maar het zegt weinig over wanneer. De slijmdraad kan al een week voor het afkalven zichtbaar zijn, maar kan ook pas op het laatste moment verschijnen.

Bijschrift figuren:

Hier is het duidelijk: het afkalven is begonnen. Als er na 4 uur niets is gebeurd, is ingrijpen nodig.

Als de baarmoedermond 3 tot 6 centimeter open is is de geboorte nog 5 tot 9 uur weg. Bij 12 tot 16 centimeter (onderarm) is de geboorte aanstaande.

TIP: Geen ziekenboeg

TEKST: Zet geen zieke koeien op de plek waar anders koeien staan die af moeten kalven. Een afkalfstal is geen ziekenboeg. Koeien rond afkalven en jonge kalveren zijn erg gevoelig voor infecties. Koeien met een infectie, zoals diarree, uierontsteking of een stinkende nageboorte vormen een directe besmettingsbron voor deze risicogroep.

TIP: Houd contact met koppel

TEKST: Zet een koe die moet kalven in een aparte, schone afkalfstal waar ze niet door koppelingen gestoord wordt. Ze moet echter wel contact houden met het koppel. Met name vaarzen worden erg zenuwachtig als ze helemaal geïsoleerd worden en vergeten dat ze aan het kalven zijn. Een muurtje of een hek als afscheiding is ideaal.

TIP: Eerst achterhand reinigen

TEKST: Voordat u een koe gaat opvoelen, moeten de achterhand en de vulva goed gereinigd zijn. Was de handen en armen grondig met zeep. Gebruik altijd ruim glijmiddel. Pas op: voel nooit een koe op waarvan de banden nog niet helemaal zijn verslapt. Het risico op infectie en beschadiging van de geboorteweg is dan te groot.

TIP: Zorg voor voldoende licht

TEKST: Zorg voor een afkalfstal met voldoende licht. Ook is een kraan, het liefst met koud én warm water, ideaal. Verder moet er voldoende mogelijkheid zijn om een koe vast te zetten en genoeg ruimte achter de koe

om te kunnen trekken. Bovendien moet een afkalfstal makkelijk te reinigen zijn. Een deur naar buiten is, tot slot, geen overbodige luxe.